ISSN 1995-6134

УДК 347.91
В.Б. БОЙКО, канд. юрид. наук, Апеляційний суд Сумської області

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ НА СТАДІЇ ПРЕД'ЯВЛЕННЯ ПОЗОВУ

Ключові слова: *цивільне судочинство, суд, учасники процесу, доступ до правосуддя*

Законом від 17.07.1997 р. Україна ратифікувала Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. (далі – Конвенція, ЄКПЛ) [1], взявши на себе зобов'язання гарантувати закріплені в ній права, в тому числі й право на доступ до правосуддя. Проте викликає серйозну стурбованість та обставина, що протягом останніх років Україна перебуває серед «лідерів» за кількістю звернень до Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ). У рішенні від 30.01.2003 р. № 3-рп/2003 (справа про розгляд судом окремих постанов слідчого і прокурора), Конституційний Суд України (КСУ) вказав: «правосуддя за своєю суттю визнається таким лише за умови, що воно відповідає вимогам справедливості і забезпечує ефективне поновлення в правах» [2].

Доступність правосуддя, забезпечення реалізації конституційних гарантій права фізичних та юридичних осіб на судовий захист, правильне застосування судами законодавства при вирішенні питання юрисдикції та визначення підсудності цивільних справ перебуває на постійному контролі вищих судових інстанцій України, неодноразово було предметом узагальнення судової практики. Така увага пов'язана з реальними проблемами сьогодення, оскільки у будь-якій правовій державі повинна функціонувати незалежна і ефективна судова влада. Визначальним критерієм оцінки ефективності судової влади та правосуддя є доступність судового захисту прав, свобод та інтересів заінтересованих осіб.

Слід погодитися з думкою Голови Верховного Суду України (ВСУ) Я.М. Романюка в тій частині, що «ефективність» діяльності судової системи має розглядатися через призму соціальних потреб. Людина, яка вважає своє право порушеним хоче одержати правовий захист швидко, доступно, зрозуміло для себе та ефективно [3].

Повною мірою це стосується і гарантій реалізації права на звернення до суду, невід'ємною складовою якого є доступ до правосуддя.

Різноманітні аспекти можливості реалізації права на судовий захист були предметом досліджень багатьох науковців та юристів-практиків, зокрема С.С. Алексєєва, М.В. Вітрук, В.В. Городовенка, В.П. Грибанова, Ю.М. Грошевого, М.А. Гурвича, М.Л. Ентіна, В.М. Жуйкова, В.В. Комарова, О.Р. Куйбіди, В.М. Лебедева, Д.Д. Луспеника, В.Т. Маляренка, І.Є. Марочкіна, Н.Ю. Сакари, М.Й. Штефана, В.І. Шишкіна, С.Г. Штогуна, В.В. Яркова та ін. Разом із тим, недостатньо висвітленою частиною проблеми слід вважати практичну реалізації права на доступ до правосуддя.

Метою даної статті є дослідження процесуальних гарантій доступності правосуддя в Україні, визначення засобів і способів захисту згаданого права. В роботі використані матеріали судової статистики та проведеного автором у відповідності до плану роботи апеляційного суду Сумської області (АС) узагальнення практики вирішення судами області процесуальних питань при залишенні позовних заяв без руху та їх повернення, а також при відмові у відкритті провадження у справі за 2015 рік. Приводом для проведення вказаного узагальнення послугувала досить значна кількість скасованих в апеляційному порядку судових рішень та істотні порушення положень чинного законодавства з боку районних та міськрайонних судів області (далі – РС та МРС). Для проведення узагальнення надійшло близько 300 справ, при дослідженні яких, а також даних судової статистики встановлено, що судом апеляційної інстанції було скасовано 25 ухвал про повернення позовних заяв, які були постановлені судами області у 1-му півріччі 2015 року. У окремих суддів було скасовано по 3 ухвали.

© Бойко В.Б., 2016

ISSN 1995-6134

У пункті 1 постанови Пленуму ВСУ від 12.06.2009 року № 2 «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції» [4] роз'яснено, що при здійсненні правосуддя у цивільних справах суд першої інстанції, неухильно дотримуючись норм матеріального та процесуального права, повинен забезпечити їх справедливий, неупереджений та упродовж розумного, але не більш встановленого законом строку розгляд і вирішення з метою захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави.

У фаховій літературі відмічається змістовний збіг термінів «право на справедливий суд», «право на судовий захист» і «право на суд». В той же час, право на доступ до суду є більш вузьким за своїм змістом, є елементом вищевказаного права і є тотожнім праву на звернення до суду. В свою чергу, науковці зазначають, що термін «право на справедливий суд» найбільш відповідає сучасним тенденціям правового регулювання та поступово витісняє інші терміни [5, с.48].

Суб'єктивне право визначають як створену і гарантовану державою через норми об'єктивного права особливу юридичну можливість діяти, що дозволяє суб'єкту вести себе відповідним чином, вимагати відповідної поведінки від інших осіб, користуватися зазначеним соціальним благом, у випадку потреби звертатися до компетентних органів держави за захистом з метою задоволення особистих інтересів і потреб [6, с.145].

Право на справедливий суд, як концепція, розроблялася правниками протягом кількох століть та була закріплена у низці як міжнародно-правових документів, а згодом і у національному законодавстві (Конституції України, Законі № 2453–VI «Про судоустрій і статус суддів», процесуальному законодавстві, в інших законах та підзаконних актах України). Зокрема, право на справедливий суд закріплено у ст.8 Загальної декларації прав людини 1948 р., а також у Міжнародному пакті про громадянські та політичні права, прийнятому 16.12.1966 року Генеральною Асамблеєю ООН. Відповідно до ч.1 ст.14 останнього, «всі особи є рівними перед судами і трибуналами. Кожен має право… при визначенні його прав та обов'язків у будь-якому цивільному процесі на справедливий і публічний розгляд справи компетентним, незалежним і безстороннім судом, створеним на підставі закону».

Подальша деталізація положень щодо доступності правосуддя відбулася і з прийняттям Радою Європи у 1950 році ЄКПЛ, яка у пункті 1 статті 6 закріпила положення про право кожного при вирішенні спору щодо його цивільних прав та обов'язків на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо прав та обов'язків цивільного характеру. Як вказував ЄСПЛ у своїх рішеннях, Конвенція має на меті захист не теоретичних чи ілюзорних, а конкретних і дієвих прав. Це зауваження стосуються, зокрема, права доступу до правосуддя, беручи до уваги помітне місце, яке посідає в демократичному суспільстві право на справедливий судовий розгляд.

Право на суд є невід'ємним правом людини, яке пов'язане з принципом верховенства права, що випливає з Преамбули ЄКПЛ. У цілій низці рішень ЄСПЛ розробив критерії верховенства права, розглядає елементи права на суд як складову принципу верховенства права. Останній є базовим для тлумачення права на суд [7, с.140].

Конституцією України закріплено право кожного на судовий захист та передбачено, що юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі (статті 55 та 124) [8], а статтями 8 та 18 Закону № 2453–VI [9] визначено, що суди загальної юрисдикції спеціалізуються на розгляді цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних справ, а також справ про адміністративні правопорушення. Ніхто не може бути позбавлений права на розгляд його справи в суді, до підсудності якого вона від-

ISSN 1995-6134

несена процесуальним законом. Отже, забезпечення кожному права на справедливий суд та реалізація права особи на судовий захист мають здійснюватися з урахуванням норм Конвенції, а також практики ЄСПЛ, які застосовуються судами при розгляді справ як джерело права.

У рішенні від 25.12.1997 р. № 9 (справа за зверненням жителів міста Жовті Води), КСУ розтлумачив, що ч.1 ст.55 Конституції України треба розуміти так, що кожному гарантується захист прав і свобод у судовому порядку. Суд не може відмовити у правосудді, якщо громадянин України, іноземець, особа без громадянства вважають, що їхні права і свободи порушені або порушуються, створено або створюються перешкоди для реалізації або мають місце інші ущемлення прав та свобод. Відмова суду у прийнятті позовних та інших заяв, скарг, оформлених відповідно до чинного законодавства, є порушенням права на судовий захист, яке згідно зі ст.64 Конституції України не може бути обмежене [10].

За своєю природою, право на суд є надімперативною, загальновизнаною нормою міжнародного права jus cogens, яка пов'язана з принципом верховенства права, встановлює мінімальні стандарти у сфері організації судочинства та якій повинно відповідати національне законодавство держав [7, с.139]. Зазначене право має складну структуру, складається з сукупності елементів, що: а) розкривають вимоги до суду у демократичній державі (інституціональні елементи); б) регулюють належну процедуру при розгляді справи (процедурні елементи) [11, с.991].

Складовою доступу до суду є обов'язок національних судів обґрунтувати прийняті рішення. У протилежному випадку вважатиметься, що було порушено право особи на доступ до суду. Так, у рішенні по справі «Проніна проти України» від 18.07.2006 року ЄСПЛ встановив порушення права особи на доступ до суду. Суд вказав, що пункт 1 статті 6 Конвенції зобов'язує національні суди надавати обґрунтування своїх рішень. Межі цього обов'язку можуть бути різними залежно від характеру рішення… та … положень законодавства, юридичних традицій викладення та формулювання рішень [12].

Виходячи з положень статей 208 та 213 ЦПК України, а також з роз'яснень, наданих у пунктах 1 та 2 постанови Пленуму ВСУ від 18.12.2009 року № 14 «Про судове рішення у цивільній справі» [13], рішення суду як найважливіший акт правосуддя покликане забезпечити захист гарантованих Конституцією України прав і свобод людини та здійснення проголошеного Основним Законом України принципу верховенства права. У зв'язку з цим суди повинні неухильно додержувати вимог про законність і обґрунтованість рішення у цивільній справі (частина перша статті 213 ЦПК).

Відповідно до положень статей 118–120 ЦПК, позовна заява подається до суду в письмовій формі і за змістом повинна відповідати як загальним вимогам до позовної заяви, так і іншим вимогам, встановленим законом. Зокрема, у позовній заяві повинні бути викладені обставини, якими позивач обґрунтовує свої вимоги, а також зазначені докази, що їх підтверджують. Якщо ж заява не відповідає вимогам статей 119–120 ЦПК або не сплачено судовий збір, суддя відповідно до вимог статті 121 ЦПК постановляє ухвалу, в якій повинні бути зазначені конкретні підстави залишення заяви без руху, в тому числі й розмір несплачених судових витрат, і надає строк для їх усунення. Проте зазначені положення процесуального закону судами враховуються не завжди. Зокрема, при проведенні узагальнення встановлено, що неодноразово скасовувалися судові рішення у зв'язку з тим, що, на думку суду першої інстанції, позивачами не було усунуто недоліки позовних заяв та не виконані вимоги статей 119–120 ЦПК.

Так, М. звернувся до РС з позовом до П. про визнання договору купівлі-продажу квартири недійсним, стягнення грошової суми. Ухвалою судді позовну заяву залишено без руху з посиланням на те, що вона не відповідає вимогам статей 119–120 ЦПК України: не чітко викладені позовні вимоги та не зазначе-

ISSN 1995-6134

ні докази, що підтверджують кожну обставину. Наступною ухвалою судді позовну заяву М. визнано неподаною та повернуто позивачу. Скасовуючи дану ухвалу, колегія суддів АС зазначила, що висновок суду першої інстанції є помилковим, так як в позовній заяві чітко і зрозуміло викладені позовні вимоги, позивачем додано докази, які, на його думку, підтверджують обставини, що зазначені в позовній заяві.

Як роз'яснив ВСУ у п.2 постанови Пленуму від 12.06.2009 року № 2 «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції» [4], суддя вправі відмовити у відкритті провадження у справі лише з підстав, передбачених законом. Не допускається відмова у відкритті провадження у справі з мотивів недоведеності заявленої вимоги, відсутності доказів, пропуску позовної давності та інших не передбачених законом підстав.

Т.А. Цувіна справедливо зазначає, що застосування п.1 ст.6 ЄКПЛ у цивільному судочинстві України полягає у тому, що ця стаття має поширюватися не тільки на процедуру позовного провадження, але і на процедури наказного і окремого проваджень [11, с.997].

Отже, зазначені положення ЄКПЛ та роз'яснення ВСУ в повній мірі можна застосовувати і до випадків повернення позовних заяв з підстав не долучення до позовної заяви певних доказів. Нажаль, матеріали узагальнення свідчать про те, що окремі судді створюють штучні перешкоди позивачам у доступі до правосуддя, а останні не завжди користуються правом на апеляційне оскарження явно незаконних судових рішень.

Зокрема, суддя МРС ухвалою визнала неподаною та повернула І. позовну заяву до І.Д. про розірвання шлюбу з тих підстав, що: в матеріалах справи відсутній оригінал свідоцтва про шлюб; зі змісту позову не зрозуміло, з ким з батьків залишиться проживати неповнолітня дитина; яке прізвище залишиться у позивачки після розірвання шлюбу. Ані матеріальний, ані процесуальний закон не передбачають обов'язкового долучення до позову оригіналу вказаного свідоцтва, а також зазначення у позові та у рішенні суду вищезгаданих відомостей.

По іншій справі, суддя залишала без руху, а згодом і визнала неподаною та повернула позовну заяву Б. до В. про стягнення грошової суми, пославшись на те, що до участі у справі, на думку судді, необхідно залучити певний державний орган. Погодитися з такою позицією суду неможливо з огляду на викладене вище.

Найбільше занепокоєння викликають випадки повернення позовних заяв, коли з матеріалів справи очевидно вбачається порушення прав та інтересів позивача. Наприклад, суддя ухвалою повернув С. її позовну заяву до Т. про стягнення аліментів на утримання двох дітей лише з тих підстав, що позивачка не долучила до заяви довідку про склад сім'ї та вказала розмір аліментів як 33 % заробітку відповідача, а не 1/3 частину. Наведені приклади свідчать про інколи формальне ставлення суддів до виконання своїх посадових обов'язків, що негативно впливає на імідж судової системи, викликає справедливу критику з боку пересічних громадян та юристів.

Окремо маємо сказати про виявлені чисельні випадки безпідставного повернення позовних заяв банківських установ. Залишаючи позовні заяви без руху та повертаючи їх позивачам, деякі судді фактично вигадують перепони у доступі юридичних осіб до правосуддя. Так, позовні заяви поверталися суддями з таких підстав: необхідність роз'яснення позивачем методики та сум нарахувань, проплат на погашення боргу; необхідність деталізації розрахунку боргу, надання копії паспорту відповідача, роз'яснення у позові порядку застосування Умов та Правил надання банківських послуг; не зазначення доказів щодо строку дії платіжної картки; наведення розрахунку ціни позову не у тексті позовної заяви; недолучення до позову доказів наявності у банку статусу юридичної особи, малий розмір шрифту документів, що додані до позову. І цей перелік, нажаль, не є вичерпним.

ISSN 1995-6134

Не можемо погодитися і з практикою тих судів, які після отримання відомостей від міграційної служби про смерть відповідача, залишають позовні заяви без руху, пропонують позивачам вказати у якості відповідачів правонаступників (спадкоємців) померлого. Зазвичай, самостійно визначитися з цим питанням протягом 5 відведених судом днів позивачі не в змозі, відтак їх позовні заяви визнаються неподаними та повертаються. У даному випадку, слід виходити з того, що адресна довідка УДМС України не є належним доказом смерті відповідача, тому у суду відсутні перешкоди для відкриття провадження у справі. На нашу думку, суд має процесуальну можливість та повинен провести підготовку справи до розгляду, зробити відповідні запити, перевірити інформацію про смерть відповідача, з'ясувати як наявність спадкової справи, так і коло спадкоємців.

Згідно зі статтею 8 Закону № 2453–VI, ніхто не може бути позбавлений права на розгляд його справи в суді, до підсудності якого вона віднесена процесуальним законом. Правила підсудності справ у цивільному судочинстві можуть визначатися лише процесуальним законом (рішення КСУ від 27.03.2002 року № 7-рп/2002 (справа щодо актів про обрання/призначення суддів на посади та про звільнення їх з посад); від 07.05.2002 року № 8-рп/2002 (справа щодо підвідомчості актів про призначення або звільнення посадових осіб); від 22.06.2004 року № 13-рп/2004, справа про Дисциплінарний статут прокуратури України) з урахуванням наявності трьох основних проваджень ЦПК та особливостей деяких інших категорій справ.

Не завжди місцеві суди враховують положення процесуального законодавства про те, що право вибору між судами, яким згідно із правилом загальної підсудності (стаття 109 ЦПК) і правилом альтернативної підсудності (стаття 110 ЦПК) підсудна справа, належить виключно позивачеві (частина чотирнадцята статті 110 ЦПК). Якщо позивач при пред'явленні позову дотримався правил територіальної чи альтернативної підсудності, суд не має права повернути позивачеві позовну заяву з мотивів непідсудності справи цьому суду.

Ухвалою судді позовну заяву Г. до ПАТ «Дельта Банк» про припинення зобов'язання повернуто для звернення до належного суду. Скасовуючи дану ухвалу, колегія суддів АС зазначила, що відповідно до ч. 5 ст.110 ЦПК України, позови про захист прав споживачів можуть пред'являтися також за зареєстрованим місцем проживання чи перебування споживача або за місцем заподіяння шкоди чи виконання договору. Як вбачалося з паспортних даних Г., він зареєстрований в м. Суми по пров. К-й, на вказаний спір поширюється дія законодавства про захист прав споживачів, а тому позов вірно був поданий до Ковпаківського РС.

В іншому випадку, ухвалою судді позовну заяву Н. до ТДВ « Страхова компанія «Кредо» та ПАТ КБ «ПриватБанк» про відшкодування майнової шкоди, завданої у ДТП, повернуто позивачеві для подання до належного суду. Ухвала суду в апеляційному порядку не переглядалася, проте таке рішення було прийнято суддею з порушенням норм процесуального законодавства. Зокрема, ч.6 ст.110 ЦПК України надає можливість позивачу звертатися з позовом за місцем завдання шкоди майну. Зі змісту позову вбачалося, що ДТП мала місце на території Зарічного району м. Суми, тому у позивача були підстави звертатися до відповідного суду за захистом свого майнового права.

Вважаємо, що судді мають чітко визначати в ухвалах про залишення позовних заяв без руху розмір судового збору, який має бути сплачено, а також відповідні банківські реквізити для сплати. Як негативний приклад, можна навести ухвалу судді, якою була залишена без руху позовна заява Ш. до Ш.О. про звільнення від сплати аліментів. У вказаній ухвалі суддя запропонував позивачу дізнатися реквізити для сплати судового збору на дошці оголошень суду або на веб-сайті суду. Даний позов було визнано неподаним та повернуто позивачеві. На нашу думку, така позиція судді суперечить завданням цивільного

ISSN 1995-6134

судочинства (ст.1 ЦПК), а також ролі суду у забезпеченні рівності сторін у процесі (ч.4 ст.10 ЦПК). Витративши державні кошти на пересилання ухвали про залишення позовної заяви без руху, безумовно, необхідно було вказати позивачу і реквізити для сплати судового збору. Останнє узгоджувалося б з положеннями ст.121 ЦПК України.

Не можемо не відмітити низьку активність заявників щодо оскарження судових рішень про визнання неподаними та повернення позовних заяв. На нашу думку, це пояснюється кількома факторами, зокрема, низьким рівнем правових знань заявників та правової допомоги, яку вони отримують у невеликих населених пунктах. Можна припустити також, що в окремих випадках позивачі не бажають конфліктувати з місцевими судами та подають позови повторно, дещо змінивши їх зміст.

Судово-правова реформа в державі має забезпечити наближення української системи правосуддя до стандартів та рекомендацій Ради Європи, вдосконалення можливості судових інстанцій ефективно переглядати справи у відповідності до рішень ЄСПЛ. В сучасних умовах підвищення вимогливості до суддів за їх професійну діяльність та за якість прийнятих рішень, компетентність суддів як юристів стає одним із головних факторів відновлення довіри до судової влади. За змістом ст.92 Закону № 2453–VI, суддю може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності з підстав незаконної відмови у доступі до правосуддя, не зазначення в судовому рішенні мотивів прийняття або відхилення аргументів сторін щодо суті спору та/або допущення порушення прав людини і основоположних свобод.

Підсумовуючи викладене, відмічаємо, що доступність правосуддя є тим стандартом, який відображає завдання цивільного судочинства – справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд справ, та який конкретизується через широку юрисдикцію судів, необтяжений процедурами доступ до суду, публічний розгляд справи неупередженим судом в розумні строки. Отже, для реалізації цих завдань, суддям слід суворо дотримуватися вимог процесуального закону щодо підсудності та юрисдикції спорів, принципово відноситися до форми та змісту позовних заяв, забезпечувати відповідність змісту судових рішень приписам статей 210 та 213 ЦПК України. В свою чергу, позивачі мають займати активну позицію, оскаржувати відповідні судові рішення у випадках створення перешкод у доступі до правосуддя на стадії пред'явлення позову.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод / ратифіковано Законом : від 17.07.1997 р., № 475/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини третьої статті 120, частини шостої статті 234, частини третьої статті 236 Кримінально-процесуального кодексу України (справа про розгляд судом окремих постанов слідчого і прокурора) : від 30.01.2003 р., 3-рп/2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ccu.gov.ua/uk/doccatalog/list?currDir=9480.

3. Доповідь Голови Верховного Суду України на IV Міжнародному судово-правовому форумі «Судова реформа: стан та напрями розвитку» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf.

4. Постанова Пленуму ВСУ «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції» : від 12.06.2009 р., №2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf.

5. Прокопенко О. Б. Право на справедливий суд: концептуальний аналіз і практика реалізації : монографія / Прокопенко О. Б. – Харків : Вид-во «ФІНН», 2011. – 248 с.

ISSN 1995-6134

6. Матузов Н. И. Личность. Права. Демократия. Теоретические проблемы субъективного права / Матузов Н. И. – Саратов, 1972.

7. Курс цивільного процесу : підручник / [В. В. Комаров, В. А. Бігун, В. В. Баранкова та ін.] ; за ред. В. В. Комарова. – Х. : Право, 2011. – 1352 с.

8. Конституція України. Офіц. текст: Коментар законодавства України про права та свободи людини і громадянина : навч. посібн. / авт.-уклад. М. І. Хавронюк. – 2-ге вид., перероб. і доповн. – К. : А.С.К., 2003. – 384 с.

9. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» : від 07.07.2010 р., № 2453–VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2453-17.

10. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадян Проценко Р. М., Ярошенко П. П. та інших громадян щодо офіційного тлумачення статей 55, 64, 124 Конституції України (справа за зверненнями жителів міста Жовті Води) : від 25.12.1997 р., № 9-зп [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ccu.gov.ua/doccatalog/document?id=9052.

11. Цувіна Т. А. Право на суд у цивільному судочинстві / Т. А. Цувіна // Форум права. – 2012. – № 4. – С. 990–999 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2012_4_165.pdf.

12. Проніна проти України : Рішення ЄСПЛ : від 18.07.2006 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974_096.

13. Постанова Пленуму ВСУ «Про судове рішення у цивільній справі» : від 18.12.2009 р., № 14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: /www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf.

Бойко В. Б. Забезпечення доступу до правосуддя на стадії пред'явлення позову / В. Б. Бойко // Форум права. – 2016. – № 2. – С. 11–17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2016_2_4.pdf

Досліджені засади доступу до правосуддя, а також практичні аспекти права на судовий захист в порядку цивільного судочинства України. Показано, що конституційне право громадян на судовий захист своїх прав потребує відповідних законодавчих гарантій його реалізації, які повинні знайти своє закріплення в процесі проведення судової реформи та кодифікації національного законодавства.

***

Бойко В.Б. Обеспечение доступа к правосудию на стадии предъявления иска

Исследованы начала доступа к правосудию, а также практические аспекты права на судебную защиту в порядке гражданского судопроизводства Украины. Показано, что конституционное право граждан на судебную защиту своих прав нуждается в соответствующих законодательных гарантиях его реализации, которые должны найти свое закрепление в процессе проведения судебной реформы и кодификации национального трудового законодательства.

***

Boyko V.B. Ensuring Access to Justice at the Stage of Presentation of the Claim

It was investigated beginning of access to justice, as well as practical aspects of the right to judicial protection in civil proceedings in Ukraine. The constitutional right of citizens of judicial defence of the rights needs the proper legislative guarantees for his realization which must find fixing in the process of lead through of judicial reform and code of national legislation.